

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ในการบริหารองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคธุรกิจหรือองค์กรภาครัฐบาลก็ตามต่างจำเป็นต้องมีแนวทางในการบริหารและการจัดการภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร อันจะนำไปสู่องค์กรที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในที่สุด ซึ่งวิธีการหรือระบบในการจัดการต่างก็ขึ้นอยู่กับนโยบายขององค์กรนั้นๆ จะกำหนดแนวทางและทิศทางในการบริหารงานไปในแนวทางใด โดยปรัชญาในการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยลักษณะ 8 ประการ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2539: 36)

1. มุ่งเน้นในการปฏิบัติ
2. เรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของลูกค้า
3. สนับสนุนความเป็นอิสระในการจัดการและการประกอบการ
4. บรรลุผลผลิตโดยให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดกับความต้องการของบุคคล
5. ปรัชญาของบริษัทมักจะขึ้นอยู่กับคุณค่าของผู้นำ
6. มุ่งธุรกิจที่ชำนาญที่สุด
7. มีโครงสร้างง่ายๆ ไม่ซับซ้อน พร้อมกับพนักงานที่มีคุณภาพ
8. มีทั้งการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ ซึ่งขึ้นกับความเหมาะสม

สำหรับการบริหารงานองค์กรภาคธุรกิจนั้น วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือการทำกำไรสูงสุด ซึ่งกำไรในที่นี้อาจแสดงในรูปของจำนวนเงินกำไรที่ได้จากการขาย หรือผลตอบแทนจากการลงทุนก็ได้ กำไรเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอขององค์กร องค์กรใดมีกำไรสูงย่อมแสดงได้ว่าองค์กรนั้นกำลังเจริญเติบโตและมีความมั่นคง แต่ถ้าหากกำไรลดต่ำลงก็แสดงว่าองค์กรนั้นกำลังประสบปัญหา และในบางครั้งการที่กำไรลดต่ำลงอาจเป็นผลทำให้ธุรกิจต้องล้มเลิกไปหรือต้องมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ด้วยเหตุนี้กำไรจึงเปรียบเสมือนเครื่องทดสอบความสามารถของผู้บริหารอีกด้วย

ในอดีตเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรภาคธุรกิจ มุ่งเน้นแต่เพียงผลกำไรจากการดำเนินงานแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งต่างไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบบริเวณขององค์กรมากเท่าใดนัก แต่ในปัจจุบันเป้าหมายขององค์กรภาคธุรกิจ

ได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากผู้บริหารสมัยใหม่ได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากค่านิยมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้บริหารได้หันมาตระหนักด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณจากการบริหารองค์กรมากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลง คือจากเดิมองค์กรธุรกิจส่วนใหญ่มีเจ้าของคนเดียว แต่ในปัจจุบันหลายๆ องค์กรได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นบริษัทมหาชน ทำให้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีสิทธิในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรในฐานะผู้ถือหุ้นมากขึ้น ดังนั้นองค์กรจึงต้องรักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น เพราะในระยะยาวการมีความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยให้มูลค่าหุ้นสูงขึ้น นอกจากนี้องค์กรยังได้รับการกระตุ้นจากหลายๆ ฝ่าย เพื่อให้มีการประกอบธุรกิจในลักษณะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการวิจัยของชาติที่ทำให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น และมีความคิดที่เป็นอิสระ ดังนั้นทัศนคติและค่านิยมของประชาชนและผู้บริโภคจึงได้เปลี่ยนแปลงไป และได้กลายเป็นพลังที่มีอำนาจในการเลือกซื้อหรือเลือกสนับสนุนเฉพาะธุรกิจที่ดี มีการทำงานอย่างโปร่งใส และมีจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อสังคม รักษาธรรมชาติและรักษาคุณภาพชีวิต ตลอดจนการมีจริยธรรมหรือศีลธรรมในการประกอบการ โดยประชาชนจะใช้การตรวจสอบทางสังคมเพื่อเป็นการวัดจากการดำเนินการช่วยเหลือสังคมของภาคธุรกิจ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันได้มีร้านประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากปุ๋ยเคมี จัดได้ว่ามีบทบาทต่อการเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศไทยกลับไม่สามารถผลิตปุ๋ยเคมีได้เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากไม่สามารถผลิตแม่ปุ๋ยใช้เองได้ เพราะต้นทุนการผลิตสูง จึงต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบหลัก และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ประกอบกับปริมาณความต้องการใช้มีเพียง 3 ล้านตัน ในขณะที่กำลังการผลิตโดยรวมมีมากถึง 4 ล้านตัน นอกจากนี้จากการที่มีผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมีที่ขึ้นทะเบียนกับ กรมวิชาการเกษตรถึง 100 กว่าราย จึงทำให้มีสภาพการแข่งขันสูง โดยที่ผู้ประกอบการแต่ละราย จะพยายามทำให้ตราสินค้าของตนจำหน่ายดีตลาด และครอบครองส่วนแบ่งการตลาดให้ได้มากที่สุด จึงคาดว่าภาวะการแข่งขันในธุรกิจปุ๋ยเคมี จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตบางรายต้อง มีการปรับตัวโดยหันไปหาตลาดส่งออกต่างประเทศ ส่วนรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็อาจต้อง หยุดการผลิตลง

ในการดำเนินธุรกิจ นอกจากมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการผลตอบแทนจากการลงทุน คือ กำไร และต้องการความมั่นคง ความก้าวหน้าหรือการเจริญเติบโตแล้ว การที่ธุรกิจจะเติบโตอย่างยั่งยืนได้นั้นไม่ใช่อยู่ที่ผลประโยชน์หรือกำไรขององค์กรเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงการคืนกำไรในสิ่งที่ดีงามสู่สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจจึงต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม CSR (Corporate Social Responsibility) มาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งในการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น องค์กรจะต้องตอบสนองต่อประเด็นด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งที่การให้ประโยชน์กับคน ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงบทบาทขององค์กรภาคธุรกิจที่ต้องปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมโดยจะต้องทำด้วยความสมัครใจ และผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบแทนในสิ่งที่ดีงามสู่สังคมอย่างจริงจัง ในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น องค์กรจะต้องมีการวางแผนที่ดี มีการปฏิบัติอย่างเต็มที่ และสม่ำเสมอ ปรับความไม่รู้ให้เป็นความรู้ จากความรู้ให้เป็นความเข้าใจ จากความเข้าใจให้เป็นการตระหนัก จากการตระหนักให้เป็นสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม จากสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมให้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ จากธรรมเนียมปฏิบัติให้เป็นระเบียบ จากระเบียบให้เป็นวัฒนธรรมอันดีงามขององค์กรในที่สุด

ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีจำนวนมากหลายราย ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม CSR (Corporate Social Responsibility) ซึ่งปัจจุบันการประกอบกิจการธุรกิจปุ๋ยเคมีที่มุ่งหวังเพียงแค่มุ่งเน้นกำไรให้มากที่สุด โดยไม่สนใจและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม คงเป็นเรื่องที่แม้สามารถทำได้ในระยะสั้น แต่หากผู้ประกอบการต้องการดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวคงต้องคำนึงถึงเรื่องที่มีมากกว่าผลกำไรด้วย เช่น การดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเด็นเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการหรือ CSR (Corporate Social Responsibility) ที่ผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีหลายราย กำลังนำมาปรับใช้ในการประกอบกิจการกำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก แม้ว่าเรื่อง CSR คุณค่าจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมี แต่ในด้านของการดำเนินธุรกิจในสังคมไทยแล้ว ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของ CSR แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการนำแบบแผนหรือลักษณะของการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจรรยาบรรณหรือจริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics) เรื่องบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) หรือแม้กระทั่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีผลผลิตทางการเกษตรทั้งข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น ผัก และผลไม้ต่างๆ มากมายหลายชนิด บ้านโฮ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดลำพูนที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ และการดำรงชีวิตโดยมีอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลักของประชากรในภูมิภาคนี้ โดยมีประชากรที่ประกอบอาชีพการเกษตรจำนวน 6,027 ครัวเรือน และมีพื้นที่ในการเพาะปลูกจำนวน 12,567 ไร่ มีการเพาะปลูกพืชหลายชนิด ได้แก่ ข้าว หอมแดง กระเทียม ผักสวนครัวต่างๆ ลำไย มะม่วง ในแต่ละปีจะต้องใช้ปัจจัยในการผลิตเป็นจำนวนมากซึ่งหนึ่งในนั้น ได้แก่ ปุ๋ยเคมี โดยในอำเภอบ้านโฮ่งมีผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีจำนวนหลายราย โดยผู้ประกอบการแต่ละรายมีกลยุทธ์ทางการดำเนินธุรกิจภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไปตามสภาพสังคมรอบข้าง อีกทั้งสภาวะการแข่งขันในปัจจุบันที่มีจำนวนของกลุ่มแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้นย่อมส่งผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีต้องมีการปรับตัวเพื่อการเตรียมพร้อมในด้านการแข่งขันกับผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีรายอื่น ๆ ต่อไป

จากการพิจารณาถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งจูงใจทำให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมี ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในสังคมปัจจุบันของผู้ประกอบการ ตลอดจนสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจในการประกอบธุรกิจปุ๋ยเคมีในการประกอบการตัดสินใจลงทุนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิจัยถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ในเรื่องของนโยบายการดำเนินงานและกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อวิจัยถึงการรับรู้และความต้องการของเกษตรกรในชุมชนโดยรอบบริเวณร้านประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของร้านประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน มีขอบเขตของการวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ จำนวนร้านประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในเขตอำเภอ บ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ราย (ที่มา : สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่, 2553) และเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบบริเวณร้านประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ จำนวน 400 คน
2. **ขอบเขตด้านเวลา** เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในช่วงเดือนมิถุนายนถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553
3. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ ธุรกิจป๊อเคมี่ ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative research) โดยทำการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน และ การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative) โดยใช้วิธีการสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เก็บข้อมูล เกี่ยวกับการรับรู้และ ความต้องการของประชาชนโดยรอบ ร้านประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ต่อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจป๊อเคมี่ ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรหรือบริษัทได้
2. สำหรับเกษตรกรในชุมชนโดยรอบบริเวณร้านผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีได้เข้าใจถึงแนวทาง นโยบายของร้านผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีในชุมชนของตนเองได้ และเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป
3. ผู้ที่สนใจในการวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจปุ๋ยเคมีนำข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ได้

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม CSR (Corporate Social Responsibility) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข (เกียรติศักดิ์ จีระเถียรนาถ, 2542: 38)

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งแต่ละคนคัดสรร (Select) จัดระเบียบ (Organize) ตีความหมาย (Interpret) สิ่งที่มากระตุ้นเพื่อให้เกิดภาพในสมองที่มีความหมายและสอดคล้องกันเกี่ยวกับโลกที่บุคคลนั้นสามารถสัมผัสได้ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประมวลผลข้อมูลของสมองซึ่งเริ่มจากการรับสัมผัสและตามด้วยการให้ความใส่ใจ (สุภาภรณ์ พลนิกร, 2548: 59)

ความต้องการ หมายถึง สภาวะที่บุคคลยังขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งและมุ่งให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น สภาวะที่บุคคลขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็คือ ช่องว่างอันเกิดจากสิ่งที่มีอยู่ของบุคคลกับสิ่งที่มีอยู่ของบุคคลปรารถนา (วิรัช คงคะจันทร์, 2535: 77)

ปุ๋ยเคมี หมายถึง ปุ๋ยที่ได้จากการสังเคราะห์โดยผ่านกระบวนการทางเคมี ประกอบด้วยธาตุอาหารที่สำคัญ 3 ชนิดคือ ธาตุไนโตรเจน (N) ธาตุฟอสฟอรัส (P) และธาตุโปแตสเซียม (K) หรือที่เรียกว่า ปุ๋ย N-P-K (กลุ่มอุตสาหกรรม 4 กองนโยบายอุตสาหกรรมรายสาขา 2, 2544: 46)

ธาตุไนโตรเจน (N) หมายถึง ธาตุอาหารที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในปุ๋ยเคมี ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของต้นและใบ

ธาตุฟอสฟอรัส (P) หมายถึง ธาตุอาหารที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในปุ๋ยเคมี ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของราก การแตกกอและออกดอก

ธาตุโปแตสเซียม (K) หมายถึง ธาตุอาหารที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในปุ๋ยเคมีซึ่งมีหน้าที่ช่วยในการเพิ่มคุณภาพผลผลิต ช่วยสะสมแป้งและน้ำตาล เพิ่มน้ำหนัก ลดการหักล้ม เพิ่มความต้านทานโรคและแมลง ทำให้ผลไม้มีรสชาติหวานอร่อย